

**PREDCHÁDZANIE A ZNIŽOVANIE
NÁSILIA NA ŽENÁCH S OSOBNÝM
DÔRAZOM NA TERÉNNU SOCIÁLNU
PRÁCU**

**MANUÁL TRÉNINGU PRE POMÁHAJÚCE
PROFESIE**

2016

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách s osobitým dôrazom na
terénnu sociálnu prácu

Manuál tréningu pre pomáhajúce profesie

Jana Jablonická Zezulová a Christián Havlíček

Bratislava, 2016

Publikácia bola financovaná z grantu Nórskeho kráľovstva prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu a spolufinancovaná zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rámci projektu Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie, ktorý je realizovaný v rámci programu SK09: Domáce a rodovo podmienené násilie.

www.norwaygrants.org

Vydanie: prvé vydanie

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava 2016

Rok vydania: 2016

Rozsah: 12 strán

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

OBSAH

OBSAH.....	4
1 Aktivita: Strom očakávaní	5
2 Aktivita: Prečo sa deje VIAC násilia v partnerských vzťahoch smerom k ženám	5
3 Aktivita: Prečo ženy ostávajú v násilných vzťahoch	6
4 Aktivita: Formy násilia	6
5 Aktivita: Cyklus násilia	7
6 Aktivita: Mýty a fakty	7
7 Aktivita: Odhad rizika	8
8 Aktivita: Rómske ženy a násilie	9
9 Aktivita: Prvý kontakt so ženou. Rady ako komunikovať	9
10 Aktivita: Zdroje pomoci	11
11 Aktivita: Evaluácia	12

1 Aktivita: Strom očakávaní

čas: 30 min.

ciele: zmapovať očakávania účastníctva od vzdelávania; zistiť, do akej miery bude nevyhnutné program školenia modifikovať

metóda: reflexia

materiál: flip-chart s nakresleným stromom, farebné lepiace kartičky, perá

zadanie:

1. (pre lektorov/ky) zabezpečte, aby mal každý účastník pero a dostatok kartičiek na písanie.
2. (pre účastníčky a účastníkov) inštrukcia: Každá si samostatne premyslite, prečo ste prišli na toto vzdelávanie a čo od neho očakávate. Napíšte každé očakávanie na samostatnú kartičku. Skúste byť čo najviac konkrétne.
3. (pre lektorov/ky) Nechajte účastníckam a účastníkom pár minút času na napísanie očakávaní. Potom ich požiadajte, nech svoje očakávania po jednom predstavia skupine. Kartičky potom nalepia na flip-chart.
4. (pre lektorku) Po tom, čo všetci predstavia svoje očakávania, venujte im pozornosť a skúste okomentovať každé z očakávaní, resp. vytvorte z nich skupiny rovnakých, alebo podobných očakávaní, zoradte ich k sebe a okomentujte, do akej miery môže byť tá-ktorá skupina očakávaní naplnená. Zamerajte sa na skupinu poznatkov, potom zručností, prípadné obavy. Nesľubujte nič, čo nemôžete splniť. Ak sa vyskytne medzi očakávaniami niečo, čo nemôžete zrealizovať, vysvetlite, prečo to na školení nebude možné (a prípadne odporučte nejaký zdroj, kde si účastníci môžu dohľadať ďalšie informácie).

2 Aktivita: Prečo sa deje VIAC násilia v partnerských vzťahoch smerom k ženám

čas: 45 min.

ciele: porozumieť sociálnym a kultúrnym príčinám násilia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch

metóda: diskusia, práca v skupine

materiál: flip-chart, fixky

zadanie:

1. (pre lektorov/ky) Rozdeľte skupinu účastníkov/čok na 3-4 skupiny. Každéj skupine zadajte spoločnú otázku a nechajte ich diskutovať/brainstormovať cca 10 minút. Hlavné faktory, na ktorých sa každá skupina zhodne, napíšu na flipchart. Potom prejdite k prezentácii

jednotlivých výstupov za skupiny a diskutujte. Nasmerujte celú skupinu k pátraniu po príčinách – socializácia, kultúrne a sociálne normy a vzorce, stereotypy.

2. (pre účastníčky) inštrukcia: : „Prečo sa deje VIAC násilia v partnerských vzťahoch smerom k ženám? Čo si myslíte, čo to spôsobuje, aké faktory?“ Hlavné faktory, na ktorých sa v skupine zhodnete, napíšte na flipchart.

3 Aktivita: Prečo ženy ostávajú v násilných vzťahoch

čas: 60 min.

ciele: porozumieť situácii žien, ktoré zažívajú násilie; preskúmať rozšírené postoje k násiliu voči ženám

metóda: práca v malých skupinách, diskusia, prezentácia v skupine

materiál: flip-chart, fixky

zadanie:

1. (pre lektorky/ov): Rozdeľte osoby do dvoch skupín. Prečítajte zadanie v každej skupine.
2. (pre účastníčky/ov) inštrukcia: Predstavte si nasledujúcu situáciu. Ste žena, máte 45 rokov, dve deti a hypotéku. Máte prácu, ktorá vás baví. Váš nadriadený sa v poslednom čase začal správať inak. Začal na vás slovne útočiť, kritizovať a zomiešňovať pred celým tímom. To všetko bez ohľadu na to, či ste v práci pochybili alebo nie. O pár dní neskôr je žviálny a neformálny a volá vás po práci na pohárik. Prvá skupina identifikuje dôvody, prečo odísť z práce. Druhá skupina identifikuje dôvody, prečo ostať v zamestnaní.
3. (pre lektorky/ov) Po odprezentovaní výstupov zo skupín, kladte otázky zamerané na porovnanie tejto situácie so situáciou ženy, ktorá zažíva násilie.

Spracované podľa, WAVE manuálu, s. 61-62: http://fileservers.wave-network.org/trainingmanuals/Training_of_Professionals_2000.pdf

4 Aktivita: Formy násilia

čas: 90 min.

ciele: oboznámiť sa s konkrétnymi prejavmi foriem násilia (fyzického, psychického, sociálneho, ekonomického a sexuálneho); identifikovať formy násilia v prípadových štúdiách

metóda: diskusia, práca v skupinách

materiál: flip-chart, fixky, prípadové štúdie (podľa veľkosti skupiny – 3-4 podskupiny), perá

zadanie:

1. (pre lektorov/ky): Poproste účastníkov o vymenovanie konkrétnych prejavov fyzického

násilia, ktoré poznajú z teórie alebo praxe. Chýbajúce prejavy doplňte alebo navedte skupinu na ich doplnenie. Prejdite postupne všetky formy násilia a zapisujte ich prejavy na flipchart. Po skončení aktivity rozdajte prípadové štúdiu a požiadajte osoby, aby si prečítali prípadovú štúdiu a identifikovali jednotlivé formy násilia v menších skupinách.

2. (pre účastníčky/ov) inštrukcia: Prečítajte si prípadovú štúdiu. V skupine identifikujte formy násilia a určite si hovorcu/hovoryňu, ktorá prerozpráva príbeh a identifikované formy násilia.

5 Aktivita: Cyklus násilia

čas: 90 min.

ciele: pochopiť cyklus násilia a vzorce v násilných vzťahoch

metóda: prezentácia, individuálna práca, diskusia

materiál: fixky, flipchart a prípadové štúdiu (podľa veľkosti skupiny – 3 až 4 podskupiny), perá

zadanie:

1. (pre lektorku): nakreslite na flipchart kruh a vysvetlite cyklus (jeho fázy) a špirálu násilia. Pri vysvetľovaní jednotlivých fáz interagujte s účastníctvom a kladte otázky: Čo býva na začiatku každého vzťahu? Čo sa vo vzťahu môže začať objavovať - pokiaľ ide o násilný vzťah? Ako môže vyzeráť prvý incident? Ako naň môže reagovať žena? Ako naň reaguje muž? Ak žena v tejto fáze odíde, čo ju môže priviesť späť? Ako sa po incidente násilný muž správa? Môže sa meniť toto správanie, pokiaľ ide o opakované útoky? Striktne rozlišujte medzi partnerskými hádkami/konfliktami a násilím, ktoré sa opakuje.

2. (pre lektorku): Po ukončení aktivity zameranej na teóriu cyklu a špirály násilia rozdajte prípadové štúdiu a požiadajte účastníctvo o identifikovanie cyklu násilia v konkrétnom príbehu. Jednu osobu poprosť o prerozprávanie príbehu a popísanie cyklu násilia v ňom. Na základe pochopenia procesov násilia poukážte na problém zotrvávania žien v násilnom vzťahu. Argumentačne si pomáhajte výsledkami zrealizovanej aktivity „Prečo ženy ostávajú v násilných vzťahoch“.

3. (pre účastníčky) inštrukcia: Prečítajte si prípadové štúdiu a identifikujte v nich cyklus násilia.

6 Aktivita: Mýty a fakty

čas: 90 min.

ciele: spochybníť zaužívané mýty o násilí a nahradiť ich faktami, založenými na expertných vedomostiach

metóda: individuálna práca, práca v malých skupinách, diskusia

materiál: materiál s tvrdeniami, hand out so správnymi odpoveďami, perá

zadanie:

1. (pre lektorov/ky) Každý účastník/čka dostane dotazník s tvrdeniami často rozšírených mýtov o násilí. Každý si prečíta tvrdenie a zaujme postoj, či s tvrdením súhlasí alebo nesúhlasí. Svoje dilemy môžu diskutovať vo dvojiciach.
2. (pre účastníctvo): prečítajte si tvrdenie a zaujmite k nemu postoj - či s tvrdením súhlasíte alebo nesúhlasíte a prečo.
3. (pre lektorky/ov): keď účastníctvo dokončí svoju individuálnu prácu (prípadne diskusie vo dvojiciach), prejdite si spolu s nimi každé tvrdenie. Pýtajte sa, kto súhlasí, kto nesúhlasí a prečo. Uvedte správnu odpoveď – podopretú výskumnými faktami. Pri diskutabilnejších otázkach venujte čas diskusii.
4. (pre lektorky/ov): rozdajte handout so správnymi odpoveďami.

Spracované podľa: WAVE manuálu, s. 50, s. 52

7 Aktivita: Odhad rizika

čas: 90 min.

ciele: vedieť identifikovať rizikové faktory a pýtať sa na ne

metóda: prezentácia, individuálna práca, diskusia

materiál: prezentácia, prípadové štúdie (podľa veľkosti skupiny – 3 až 4 podskupiny), perá, flipchart s rizikovými faktormi, lepiace bodky

zadanie:

1. (pre lektorstvo): odprezentujte tému odhadu nebezpečenstva. V prezentácii sa zamerajte na podmienky a pravidlá pre realizáciu odhadu, rizikové faktory a na otázky na rizikové faktory a bezpečné plánovanie.
2. (pre lektorov/ky): Po ukončení aktivity zameranej na rizikové faktory rozdajte účastníctvu prípadové štúdie a požiadajte ich o identifikovanie všetkých rizikových faktorov v konkrétnom príbehu. Rizikové faktory majte vymenované na viditeľnom flipcharte. Za každú prípadovú štúdiu poprosť jednu osobu o prerozprávanie príbehu a popísanie rizikových faktorov v ňom. Farebne označujte identifikované rizikové faktory každého príbehu na flipcharte. Poprosť skupinu, aby na základe identifikovaných rizikových faktorov skúsila odhadnúť, aký ďalší postup pre ženu a jej deti zvolí. (Môže ísť o umiestnenie v BŽD s utajovanou adresou, odoslanie do špecializovanej poradne atp.) Na záver prezentujte odporúčania ďalšieho postupu pre ženu.
3. (pre účastníčky/ov) inštrukcia: Prečítajte si prípadovú štúdiu a identifikujte v nej rizikové faktory. Skúste odhadnúť odporúčaný ďalší postup pre ženu a jej deti.

8 Aktivita: Rómske ženy a násilie

čas: 60 min.

ciele: porozumieť špecifickej situácii rómskych žien a ich viacnásobnej diskriminácii, porozumieť dopadu tejto situácie na násilie a špecifikám násilia, ktoré zažívajú rómske ženy v marginalizovaných komunitách (MRK)

metóda: prednáška, diskusia

materiál: projektor, plátno a počítač na prezentáciu

zadanie:

(pre lektorky/ov): prednáška adresuje špecifiká viacnásobnej diskriminácie žien z marginalizovaných rómskych komunit a ich vplyv na násilie a špecifiká násilia, ktoré zažívajú rómske ženy v marginalizovaných komunitách.

Hlavné oblasti sú:

- viacnásobná diskriminácia rómskych žien
- nerovnosti vo vzdelaní, starostlivosti o deti a domácnosť, zamestnaní, zdraví a ich dopad na problematiku násilia
- násilie páchané na rómskych ženách a prevencia a eliminácia násilia voči ženám z MRK

9 Aktivita: Prvý kontakt so ženou. Rady ako komunikovať

čas: 60 min.

ciele: osvojiť si princípy komunikácie v kontakte so ženou zažívajúcou násilie

metóda: prednáška a diskusia

materiál: flip-chart, fixky (alebo projektor, plátno a počítač na prezentáciu)

zadanie:

- (pre lektorky/ov): prednáška adresuje princípy komunikácie so ženou zažívajúcou násilie

Hlavné oblasti sú:

- a) ciele prvého kontaktu: zorientovať sa v aktuálnej situácii ženy, zorientovať sa v tom, aké konkrétne *formy a vzorce násilia* páchateľ používa – identifikácia násilia (počas

celej histórie vzťahu, cyklus násilia, v akej fáze práve je), pomôcť žene identifikovať sa s tým, že partner sa k nej správa násilne, zorientovať sa a identifikovať *rizikové faktory* na strane páchatela, pomôcť žene identifikovať a porozumieť *povahe nebezpečenstva*, spolu so ženou identifikovať *najvhodnejšie stratégie správania* a kroky, ktoré neohrozia ženu ani deti a postupne budú viesť k zvýšeniu bezpečia, zorientovať sa v *aktuálnych potrebách ženy*, *poskytnúť informácie* o násilí, o možnostiach pomoci, dohodnúť si ďalší *postup*.

b) Rady, čo robiť v prvom kontakte a počas komunikácie:

- Ubezpečte sa, či sú žena a/alebo deti v bezpečí.
- Budte vnímaví/é na prejavy strachu z násilia, pamätajte na to, že v čase odchodu/rozvodu sa násilie stupňuje a žena je tak viac ohrozená.
- Pokúste sa zistiť, čo žena potrebuje, aby sa mohla cítiť bezpečnejšie.
- Berte ju vážne a dôverujte jej.
- Rešpektujte ju.
- Formulujte otvorené otázky „čo sa stalo?“, „čo môžem pre vás urobiť?“
- Vždy žene vysvetlite, na čo sa budete pýtať a prečo je to dôležité.
- Hneď na začiatku pomenujte vaše možnosti pomoci a podpory, aby ste v žene nevyvolávali falošné nádeje, že všetko sa vyrieši počas prvého kontaktu a rýchlo.
- Počúvajte ju.
- Ubezpečte sa, či ste dobre porozumeli tomu, čo hovorí.
- Uistite ju, že nie je jediná žena, ktorá zažíva násilie.
- Používajte jazyk, ktorý jasne pomenúva násilie (nenazývajte to konfliktom či hádkou).
- Dajte jasne najavo svoj postoj – žena nie je zodpovedná za násilie, ktoré zažíva od svojho partnera.
- Poskytnime jej priestor na to, aby mohla slobodne vyrozprávať svoj príbeh.
- Poskytnite jej priestor, aby mohla vyjadriť svoje pocity.
- Snažte sa pochopiť jej situáciu čo najviac komplexne, ako je to možné.
- Nevyslovujte „absolútne pravdy“ – napr. „keď zavoláte políciu, určite ho vykážu z bytu“.
- Pýtajte sa jej, čo potrebuje, skúmajte jej situáciu (ženy so špecifickými potrebami, iné prostredie, chudoba, sociálne vylúčenie).
- Hovorte so ženou o jej právach a možnostiach, prediskutujte spoločne všetky možnosti, výhody, nevýhody, dôsledky, ohrozenia, aby dospela k rozhodnutiu.
- Rešpektujte ženu, ak preruší s vami kontakt, poskytnite jej však kontaktné informácie, keby sa chcela v budúcnosti ozvať.

c) Rady čo nerobiť v prvom kontakte a počas komunikácie:

- Nezľahčujte násilie, ktoré popisuje.
- Nepýtajte sa ženy otázky „prečo?“.

- Neobviňujte ju z násilia, ktoré zažíva – nepýtajte sa ženy, čo urobila, že došlo k násiliu.
- Vyhýbajte sa odmietavým a hodnotiacim tvrdeniam.
- Nehodnoťte a neodsudzujte násilného partnera/manžela ženy.
- Nevnučujte žene žiadne rozhodnutia a kroky, nenúťte ju do krokov, o ktorých nie je rozhodnutá, alebo sa ich bojí, nepreberajte kontrolu nad ňou.
- Snažte sa ženu odbremeniť od psychickej záťaže a nevystavujte ju tlaku nejakými vlastnými návrhmi či požiadavkami, dajte jej najavo, že dôverujete jej schopnosti rozhodovať o svojom živote.
- Nikdy žene neodporúčajte, aby od násilníka odišla bez predošlého detailného rozobratia bezpečnostného plánu – môže dôjsť k vysokému ohrozeniu jej života.
- Nikdy nevystavujte ženy a ich deti situáciám, ktoré by mohli vážne ohroziť ich bezpečie a pocit bezpečia.
- Vyhňte sa vlastnému hodnoteniu rozhodnutí, ktoré žena urobila.
- Nedávajte žene nepresné informácie, využívajte aj poznatky a odbornosť iných inštitúcií a organizácií.

10 Aktivita: Zdroje pomoci

čas: 60 min.

ciele: získať prehľad o službách pre ženy, ktoré zažívajú násilie v partnerských vzťahoch

metóda: prednáška a diskusia

materiál: flip-chart, fixky (alebo projektor, plátno a počítač na prezentáciu)

zadanie:

1. (pre lektorky/ov): prednáška popisuje dostupné formy pomoci a podpory pre ženy zažívajúce násilie v partnerských vzťahoch. Špecificky uvádza aj konkrétne formy podpory a pomoci v kraji pracoviska účastníctva. Vysvetľuje rozdiely medzi špecifickou a nešpecifickou službou.

Hlavné oblasti:

- a) poradenské centrá
- b) bezpečné ženské domy
- c) zariadenia núdzového bývania
- d) Národná linka pre ženy zažívajúca násilie

11 Aktivita: Evaluácia

čas: 25 min.

ciele: získanie ústnej spätnej väzby od účastníkov vzdelávania

trvanie: 30 minút

materiál: farebné kartičky so symbolmi plus a mínus

1. (pre lektorky/ov): rozmiestnite kartičky so symbolmi plus a mínus k dvom protiľahlým stranám miestnosti.
2. (pre účastníctvo): Po prečítaní otázky sa presuňte na miesto, ktoré najlepšie vyjadruje mieru vašej spokojnosti. Symbol plus znamená pozitívne hodnotenie, mínus znamená negatívne hodnotenie alebo môžete stáť kdekoľvek uprostred týchto symbolov.
3. (pre lektorky/ov): Otázky: 1. Boli naplnené vaše očakávania od vzdelávania? 2. Ako ste spokojná/ý s organizačným zabezpečením? 3. Ako vám vyhovovala práca lektorov? 4. Ako sa vám páčil tréning celkovo?
4. (pre lektorky(ov): Po každej otázke diskutujte so 4 osobami na rozličných pozíciách. Prečo si zvolili svoje miesto? Významné pripomienky zapisujte.